

330 067

м. Запоріжжя

вул. Союзна

77-136

А. Тютюнник.

[Рукописний надпис на конверті вгорі *«Дуже! Це – Умань!»*]

[С.1]

Добрий день шановна ред. «Сільські вісті»!

Почув я по радіо 8-го грудня 1988 р. диктор говорив, що громадськість повинна ширше обговорвати про чорні дні голоду 1933 року на Україні. Я хочу розповісти: що чув від людей, що бачив, і що довелося пережити. До вступу хочу додати: «Живу я в м. Запоріжжі, дуже давно. Ввесь час працюю на з-ді «Запоріжсталь» після виходу на пенсію працюю там же. Рідне село залишив 26 років тому. В 17 років був угнаний в Німеччину. Три довгі роки жив в лагері. Робота була важка. Вигрузка цементу, вапна і вугілля. В 20 років повернувся на Україну.

Народився я в 1925 році село Текуча, Уманського р-ну, Київської обл (тепер Черкаська). Сім'я наша на 1933 рік вкладався з 4-х чол. Батько – 1899 р.н., мама – 1900 р.н. брат Павлуша – 1928 р.н. і я. Текуча одно і з великих сіл Уманського р-ну, в йому в 1933 році було 5 колгоспів. Мама працювала в колгоспі на буряках, тато теж працював в колгоспі, тяжка хвороба і голод звалили його, отощав, висох, кості та шкіра. В колгоспі на працездатного члена сім'ї давали 2 кг муки на тиждень. Таким працездатним у нас була мама, на хворого батька муки не давали. З своїх 2 кг мама виділяла для тата, випікала один коржик з 100% муки, остальна діставалась нам трьом. Рвали лободу, кришили, посипали мукою, перемішували – їли. Вечером після роботи мама брала мене з собою, йшла на нашу оспівану в пісні Ятрань. Там залазили в воду в мулі і грязюці на мілководді шукали скойки, не знаю, чи вірно я називаю, вони двостворчасті, мама їх роздвоювала ножом, вирізала вмістиме, варили і їли. Сачком із сіточки ловили жаб і пуголовків та малих

жабенят, варили – їли. Мама побачила у мене 8-и річного хлопчини почали пухнути ножки, через два дні ножки попухли і в мого 5 річного брата Павлуші.

[С.2]

Не можу описати, як злаякана бідна мама пригортала нас до себе, як гірко плакала... Цілувала пухлі ножки... Утопаючий хвтається за соломинку, так і наша мама. Взяла нас обох за руки. Привела в контору до голови колгоспу. Скільки було плачу... як просила, умоляла Голову зачислити нас в ясла-інтернат.

Змилувався Голова. Дав мамі записку, по якій нас зачислили на «продовольствіє» в ясла-інтернат. Ясла-інтернат це суміш, діти колгоспників і сироти. Кожний день готовили одно і те ж, міню не мінялося «болтушка» (так наз. цю страву)

В кип'яток засипали муку, получалась ріденька похльобка. Крім болтушки на день давали тоненький стовбчик відрізаного хліба грам 100-150. Павлуші – брату я став казати: бач тато наш хворий і голодний, ми хоч «болтушку» їмо, а він що? Давай хліб будемо ховати, носити татові, для нас хватить і «болтушки». Брат погодився. Було несемо з ясел в пазухах хліб, я то нічого, видержаний, а Павлуша пройде трошки і загляне в пазуху...

Приходимо до дому, я перший виймаю хліб, ложу коло тата, другим ложив брат.

Одного разу получилось так: коли він витягував хліб з пазухи, кришечка упала на землю, Павлуша нагнувся підняв ту кришечку і в рот...

Тато це побачив, почав дуже плакати, відмовлявся від хліба, казав щоб ми їли самі.

Мені довго приходилось убіждати тата що ми там їли, а це трошки принесли для його..

Кожного дня брав я брата за ручку, йшли в ясла. Ясла були далеко, нам доводилось проходити 3-4 довгих вулиці, поки добирались до них. Кожний день доводилось нам дивитись на вмираючих пухлих людей, на мертві трупи по під тинню і просто на вулицях. В голодних пухли ноги, вони робилися товсті неначе нога була взута в валянок йти людина

немогла, вона падала, повзла, просила їсти, це продовжувалось до тих пір поки не вмирала...

[С.3]

Мертвих знаходили знаходили скрізь, в хатах, в дворах, в бурянах, по під тинню, ідемо вулицею, чутно десь в буряні стогне умираючий, ніхто не йде до його, нікому він не потрібний. Страшно згадати що довелося мені бачити в роки мого нещасливого дитинства в роки голодного 33-го року!

Голова сільської ради Омельчак зобов'язав всі 5 колгоспи виділяти кожного дня підводу і 2-х чол. Збирати мертвих на території свого колгоспу і транспортувати на цвинтар. На цвинтарі була організована спецкоманда яка копала ями схожі на силосні. Яму заповняли доверху. Заповняли землею, рядом копали другу. Було таке що не встигали другу викопувати як трупи привозили знову. В такому разі мертвих штабелювали коло ще незакінченої ями по закінченню їх скидали туди. По за селом тече Ятрань. На Ятрані великий ставок, за ставком по ту сторону за Ятранню хат 10. Збирач трупів Добанка Іван обїхав через греблю ставок, підїхав до самої дальньої хати. Там жив Ілько Кобко. Ілько, жінка і троє дітей лежали вже мертві, четверта дитина пухла лежала, ще жива. Добанка повкидав всіх на воза, вкинув і четверте. Каже: «що я за тобою буду зе раз їхати!» Дитина пищала до цвинтаря та й затихла...

Трупи тягли до воза волоком, на віз кидали розмахуючи, неначе мішкам в млині.

Деякі в судорогах ворушили ще руками чи ногами, інші востаннє відкривали байдужі до всього свої туманні очі і востаннє дивилися на білий світ... Сусід наш, Іван Таранчук, здоровий був чоловік, зігнуло - скрутило, страшним став, довів голод, не взнати його. Їв він все: котів, собак, осельню збирав, піджарював – їв

Одного разу дуже заманював мого брата Павлушу, каже: Зайди, я щось покажу» Схопив за руки, хотів затягнути в хату. Я це побачив, почав кричати, той відпустив. В Текучі почало проявлятися і людоїдство.

[С.4]

Мій дядько Гнат їздив підводою і два виконавці з сільської ради, забирати Вовка (Це фамілія Вовк). Зарізав свою жінку і дитину, варив, їв. На підводі погрузили горшки і казани з мясом. Вовку зв'язали назад руки, посторонком прив'язали ззаду, за возом, і так ця процесія рушила в Умань. При в'їзді в Умань, їх наздогнала бричка. Порівнявшись зупинилась. З брички вийшов інтелігентний чоловік, він запитав: «За що його». Один з виконавців відкинув рядно, котрим були накриті горшки та казани. Інтелігент побачив вмістиме, з одного з горшків виглядали пальчики дитячої ручки... Він схопився за голову. «О боже що робиться!» Дядько Гнат тихо запитав кучера брички «Хто це?» Це Затонський – тихо відповів той...

Весною грязюка, поїхали підводою в Ладизинську МТС по солярку чи керосин. Коли підвода поверталася, в'їхала в село, коні дуже зморені. Один кінь упав не міг піднятись. Їздовий випріг другого, верхом поїхав в колгосп взяти другого коня. Коли повернувся, охлялого коня уже небуло. Голодні люди накинулись, розтягнули по куска. Невстигли забрати, голову коня і копита. Виснажені колгоспні коні часто дохли. Не встигали дохлого коня вивозити на скотомогильник як його розтягували кусками. Пару раз мама їдучи з роботи коло скотомогильника теж приносила мясо – дохлятину, варили – їли. В селі пуста, великі буряни, пусті хати, повідкривані двері, людей нема, вимерли, а були ж великі сім'ї по 8-10 чол. Нема! – скопив голод. Вечорами ще страшніше, тихо, не чути ні одного собачого гавкання по всьому селу. (всіх поїли голодні люди). Лише сови десь на коминах хат «пахававкали». Це було страшно! Дозрівали хліба на колгоспних ланах. Голодні люди повзли в поле. Колгоспні пшеничні і житні поля охороняли конні дозорці. Одним із таких дозорців був Максим Козієнко. Це була безжалосна людина. Коли йому приходилося задержувати порушника він мотузком ципляв його за ноги, вязав до коня, тянув волоком, поки голодний не спускав дух... (Під час окупації, він був вчині нач. сільської поліції).

[С.5]

Часто помирали люди поївши нового хліба. Таких було багато.

Мені приходилось задумуватися над цим страшним явищем, голодом 33-го року.

Чому в той час наші, наші вожді, так черство – байдуже дивилися на страшний голод з Москви, коли на Україні вимирали цілі села. Де людяність? Де гуманність? –

В той страшний час мій односільчанин в 1933 році працював в Одеському порту грузчиком. Тоді коли голод поголовно косив людей, там муку грузили на кораблі відправляли за кордон. Це ж був явний злочин...

Я за те: Увіковічити пам'ять померлих з голоду в 1933 році, поставити «пам'ятник голоду» на самому людному місці в столиці нашої України, місті Києві. Обов'язково щоб були висічені імена злочинців штучного голоду з написом Ганьба злочинцям! –

З повагою

Андрей Тютюнник

м. Запоріжжя
вул. Союзна
д.77 кв. 136

[підпис]

17.12.88 р.